

ה'מקושרים' ממרוקו

רהדות מרוקו זכתה ליחס חם ומיוחד מהרבי מלך המשיח. הרבי דאג ואף הרעיף יחס מיוחד לכל יהודי ממרוקו שפנה אליו. במשך השנים שיגר הרבי מאות רבות של אגרות אל השלוחים, רבני הקהילות, מנהלי מוסדות, מורים, יהודי הקהילה המרוקאית ואפילו לילדים שפנו אליו.

ואכן, במשך השנים פנו הרבה מיהודי מרוקו אל הרבי בשאלות שונות כמו גם בבקשות ברכה, וזאת בזכות רגש ההתקשרות החם שהחדירו בהם השלוחים. כיצד עשו זאת? כיצד הצליחו להחדיר ביהודי מרוקו – שאמנם בערה בהם אהבה גדולה לחכמים ולצדיקים – רגש התקשרות לאדמו"ר שלא מעדתם היושב בברוקלין?

מסתבר שפעולותיו הכבירות של הרבי למען יהודי מרוקו, והמאמצים הרבים שהשקיע בעבור רווחתם הרוחנית והגשמית גם יחד – הציתו את אש האהבה בלבם, כמים הפנים לפנים.

נוסף על כך, הם ראו נגד עיניהם את הדוגמה האישית של השלוחים. ההתקשרות לרבי היתה ציר מרכזי אצלם; חשיבות ההתקשרות לנשיא הדור היתה חלק מאורח חייהם כשלוחים וכחסידים, וכל דבר, קטן כגדול, שאלו את הרבי ונהגו על פי הוראותיו. עצם חייהם של אותם שלוחים, יוצאי רוסיה ומזרח אירופה, שהקדישו את חייהם ליהדות מרוקו הרחוקה מתרבותם נוכח כל הקשיים, מעידה על המסירות העצומה והביטול שלהם למשלח. בכוחו של הרבי אכן זכו לראות הצלחות כבירות שאין להם אח ורע.

את רגש ההתקשרות הזה, העבירו השלוחים לרבני העדות, לתלמידי החכמים, ליהודי מרוקו בכלל ולתלמידי המוסדות בפרט.

מענות מפורטים

מיד בבואם למרוקו, עמלו השלוחים הראשונים לקשר את חשובי הרבנים לרבי. קשרים אלו נמשכו על פני שנים רבות. היו אלו הרב מיכאל ליפסקר, הרב שלמה מטוסוב, והרב פינסון שיצרו קשרים ענפים עם קברניטי העדות השונות במרוקו. בזכות השפעתם, הללו שיגרו לרבי את ספריהם וספרי זקניהם, וקיבלו תשובות מפורטות שזורים בדברי תורה וחסידות, לצד נושאים חשובים הקשורים ליהדות מרוקו בכלל, ומוסדות חב"ד בפרט.

במקביל השקיעו השלוחים עבודה כדי לטעת במעגל המקורבים – תלמידי המוסדות והעובדים בהם – קשר מיוחד לרבי. בעת ההתוועדויות שנערכו ליהודי מרוקו, היו כולם מנצלים את גודל השעה וכותבים לרבי ומבקשים את ברכתו. גם יהודים פרטיים שהיו נזקקים לברכות, שיגרו לרבי מכתב ברכה. רבים קיבלו תשובות מפורטות, שבחלק מהם אף נשזרו מופתים מופלאים.

לימים, זרם המכתבים שהגיע אל הרבי מיהודי מרוקו, הלך וגדל, מה שהצריך את מזכירות הרבי לתת מספר פעמים הוראות ברורות לכתיבת פ"נים,

**יהדות מרוקו שבצפון אפריקה
זכתה ליחס מיוחד וחם מהרבי מלך
המשיח, לא פחות מאשר יהודי
רוסיה, אירופה וארץ ישראל.
במשך השנים שיגר הרבי את
שלוחיו למרוקו שפעלו שם
נמרצות וקישרו אלפי יהודי מרוקו
אל הרבי מה"מ. יהודי מרוקו
מצדם השיבו לרבי באהבה רבה
ותמונתו התנוססה בביתם של
רבבות יהודים ברחבי המדינה «
הספר החדש "חב"ד במרוקו"
חושף פנים חדשות על מערך
השליחות המסועף שחוללו
שלוחי הרבי במרוקו «
התקשרות בצפון אפריקה**

מאת יעקב כהן

ג. "כשיולד לו בן זכר, יתן לו שם על שם כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקלה"ה נבג"מ זי"ע [...] יוסף יצחק".

האגרת הגיעה אל שליח הרבי על מנת שישלח אותה לכפר אוטאט.

חלפו מספר חודשים ולר' מאיר ורעייתו נולד בן זכר. ההורים זכרו את הוראת הרבי, וקראו לבנם יוסף יצחק. שליח הרבי הרב מטוסוב הזדרז לברר על כך לרבי: "הודיעו לי מכפר אוטאט אשר שם מכהן בתור מורה חניך ישיבת מקנאס ר' שלמה כהן, אשר לר' מאיר אמסלם שכ"ק שליט"א בירך אותו בברכת בני חייא וקיימא, נולד בן זכר למזל טוב, בכ"ב אדר, וקרא שמו יוסף יצחק כהוראת כ"ק שליט"א. כניכר שעוד לא הודיעו על זה, כי ביקשו אותי להודיע על ככה".

'מופת' אחרי 16 שנה

והנה נס ופלא נוסף שחולל הרבי, והפעם בביתם של אברהם ופאני לנקרי, אשר לא זכו לפרי בטן במשך חמש עשרה שנה מאז חתונתם. בני הזוג, כנראה מקזבלנקה, לא היו קשורים למוסדות חב"ד וגם הרב מטוסוב לא הכירם, אבל נראה שההשפעה הרחבה של חב"ד עשתה את שלה ושמעו של הרבי הצדיק מניו יורק הגיע גם לביתם של בני הזוג, ובקיץ תשי"ז פנו אל הרבי בבקשת רחמים, שיזכו להיפקד סוף סוף בזרע של קיימא.

בח' במנחם אב תשי"ז כתב להם הרבי תשובה ובה הורה להם להיזהר בשמירת תורה ומצוות בכלל, ובדיני טהרת המשפחה בפרט. פחות משנה חלפה ובב' תמוז תשי"ח, 16 שנה לאחר חתונתם, נולדה להם בת.

על כך מיהר הרב מטוסוב לברר לרבי: "לפני שנה פנו לכ"ק שליט"א זוג אחד מכאן (שאיני מכירים) בשם אברהם לאנקרי ופאני בת חסיבא, לענין בקשת רחמים בנוגע להריון ופקידה וכו'. הם קיבלו מענה מכ"ק שליט"א מח' מנ"א שהפ"נ יקרא בעת רצון וכו', ולהזהר בשמירת התורה ומצוות וביחוד חוקי ודיני טהרת המשפחה. למעשה נולדה להם בת לאורך ימים ושנים טובות, בב' תמוז וזה אחר שש עשרה שנה מחתונתם שלא נפקדו שום פעם.

"לכל העם בקזבלנקה"

עם השנים החלו יהודי מרוקו, בעידוד השלוחים, לנסוע לרבי לחודשי החגים ומועדים אחרים, וכך, גם בין האמריקאים,

רשימת אגרות שקיבל הרב מטוסוב עבור יהודי מרוקו

ר' מאיר ורעייתו לא זכו לבנים. במכתב תשובה ששיגר הרבי, נתן לו שורה של הוראות ייחודיות, תוך כדי שמדבר על לידת בן זכר כעובדה מוגמרת (וגם זה 'מופת' לא שגרתו)

בזמן ההריון שהסתיימו באכזבה גדולה. כששוב הרתה רעייתו, הוא חשש מפני אכזבה נוספת. בנוסף לכך, נפשו איוותה לבן זכר. הוא ביקש מידידו הרב שלמה כהן, שלימד באותה תקופה במוסדות חב"ד בכפר אוטאט, שיבקש בעבורו מהרבי ברכה לבנים חיים וקיימים. כעבור זמן הגיע מכתבו של הרבי שנתן לו שורה של הוראות ייחודיות, תוך כדי שמדבר על לידת בן זכר כעובדה מוגמרת (וגם זה 'מופת' לא שגרתו):

א. להוסיף באהבת ישראל, אהבת התורה ואהבת השם.

ב. "עד אחר שתלד זוגתו תח" בן זכר, יתן בכל יום מימות החול קודם תפילת שחרית פרנק או שניים לצדקה. ומהנכון שתהיה צדקה הקשורה באכילה ושתייה של תלמידים עניים".

מה שהיה צעד חריג מסוגו. הנה הדברים שנכתבו אל הרב מטוסוב בעקבות מכתבים רבים שהגיעו אל הרבי לרגל ראש השנה תש"כ:

הננו לעורר תשומת לבו לאופן כתיבת הפדיונות של התלמידים שי' שיש לעוררם: (א) שיהא נכתב על פיסת נייר טוב.

(ב) שישתדלו ככל האפשרי לכתוב בכתב ברור.

(ג) שבשולי הפדיון (או מעבר לדף) יהא ניכר אם הכותב הוא תלמיד.

(ד) כאשר כותבים עבור מי שהוא אחר, יהא ניכר שנכתב עבור שני וגם מי הוא הכותב.

כמובן שבאם רק אפשרי, נכון שימסור הנ"ל גם להנשואים וכו'...

בשלהי אותה שנה, כאשר החלו תלמידי המוסדות ויהודי מרוקו לשלוח מכתבים אל הרבי לקראת ראש השנה תשכ"א, שוב שלחה מזכירות הרבי הוראות בנידון:

בזה הננו להעיר תשומת לבם שהפ"נ הנשלחים לכ"ק אדמו"ר שליט"א הנה (בכדי להקל על קריאתם) צריכים:

(א) שיזכירו שם האם של כל אחד ואחת הנזכרים בהפ"נ.

(ב) שיהיו כתובים בדיו.

(ג) שיהיו כתובים רק בעבר א' מהגליון. ובבקשה למסור את כל הנ"ל לכל אחד ואחת. ות"ח מראש.

בארכיונו של הרב שלמה מטוסוב מצויים עד היום העתקים של אלפי מכתבים ששיגר הרבי ליהודי מרוקו, למוסדות ולארגונים, לראשי קהילות, לרבנים ולאנשי ציבור. מכתבים אלו מהווים עדות נאמנה כי רבים מיהודי מרוקו היו מקושרים באמת לרבי.

השליח הרב מטוסוב עצמו התייחס כבר בשנת תשי"ז לקשר המיוחד של יהודי מרוקו לרבי: "רוח חב"ד נעשה לשם דבר וקנה לו פרסומת רבה בתוככי התושבים. הרבה פונים בשאלותיהם ובקשותיהם לכ"ק אדמו"ר שליט"א, מה גדלה שמחם ורגשות נפשיותיהם בקבלם תשובה שזה להם ליקר וקדוש, מרגישים תשועות בגוף ונפש ומספרים עוזו נפלאות".

הרבי מצהיר מראש מה יולד...

לא רק זאת, אלא גם מופתים שמימיים זכו יהודי מרוקו לחוות ולהרגיש בזכות כוחו השמימי של הרבי. כך למשל היה עם ר' מאיר אמסלם, מורה במוסדות חב"ד שבכפר אוטאט. ר' מאיר ורעייתו לא זכו לבנים. נראה כי בעבר היו אף בעיות

הרב יהודה לייב רסקין (במרכז) עם אחיו הרב דוד רסקין אצל הרבי

הרב שלמה מטוסוב אצל הרבי (יחד עם נכדיו מנחם מענדל ולוי מטוסוב)

חב"ד במרוקו - הספר

הספר "חב"ד במרוקו" יצא לאור בשבוע זה, ובו תיעוד מקיף על אודות פועלם של השלוחים ואימפריית מוסדות ליובאוויטש שהוקמה במרוקו, המדינה אליה נשלחו ראשוני השלוחים עוד בטרם עלות הרבי על כס הנשיאות באופן רשמי. הספר בפורמט אלבומי ובו 430 עמודים, יצא לאור על ידי צאצאי **הרב שלמה מטוסוב** – מנהל מוסדות אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש במרוקו, ובהפקת "חזק".

עורך הספר, הסופר וההיסטוריון ר' **שניאור זלמן ברגר** עמל בשנים האחרונות על תחקיר מקיף, כאשר בידיו הופקד ארכיון רב ערך המתעד את פעילות מוסדות חב"ד במרוקו. ארכיון זה מכיל אין ספור מכתבים והדרכות מפורטות מהרבי. לקראת הספר נערכו ראיונות עם השלוחים במרוקו, בהווה ובעבר, ובהם: הרבנית רייזל רסקין, הרב שלום והרבנית גיטל איידלמן, הרב עזריאל חייקין, ולאילו התווספו ראיונות עם הרב יוסף יצחק מטוסוב לצד ראיונות נוספים עם אישים הקשורים לחב"ד במרוקו. הספר מכיל אגרות, זכרונות, מסמכים ותצלומים נדירים, רבים מהם בפרסום ראשון והוא שופך גם אור חדש על הקשר הייחודי בין הרבי ושלוחיו לבין מנהיגי יהדות מרוקו כמו ה"בבא סאלי" ובנו ה"בבא מאיר", הרב שלום משאש רבה של קזבלנקה ועוד. בפתחת הספר מופיע מבוא פרי עטו של הגאון הגדול, הראשון לציון ורבה של ירושלים הרב שלמה משה עמאר שליט"א, אשר בצעירותו שקד על לימוד התורה בישיבת חב"ד בקזבלנקה בו הוא מעלה על נס את פעילות שלוחי הרבי מליובאוויטש יחד עם אדמו"רי וחכמי מרוקו.

הישראלים, הצרפתים, האירופאים שהתקבצו לחצרות קדשנו לחודש החגים, היו גם נציגים של יהדות מרוקו האותנטית. העידוד הגדול לנסיעות החל בהגדרות שנערכו מדי פעם בהתוועדויות שנערכו בקזבלנקה. כרטיסי הגרלה נמכרו במהלך ההתוועדות, ואת אושרו של הזוכה לא ניתן לתאר. הזוכים בגורל היו נוסעים אל הרבי, וכששבו עם מצבור רוחני-חסידי מיוחד ועם רגש של התקשרות אמיתית לנשיא הדור, היו משפיעים מכך גם על סביבתם.

הרבי מצדו העניק יחס חם אל הזוכה בגורל שהגיע ממרוקו. כך למשל ב'כוס של ברכה' שהתקיים במוצאי אחרון של פסח תשד"מ, עבר הזוכה בגורל ליד הרבי והציג את עצמו. הרבי העניק לו בקבוק יין ואמר לו בצרפתית שיחלק את זה "לכל העם בקזבלנקה" [רישומה של שנה תשד"מ ע' 203].

האהבה והקירוב של הרבי ליהודי מרוקו, היו לא רגילים. כך למשל, מדי שנה לקראת חנוכה הורה הרבי לחלק דמי חנוכה בשמו לכל תלמידי מוסדות חב"ד. הוראה זו בוצעה על ידי השלוחים כל אחד בעירו ובמוסדותיו. "סדרנו התוועדות בנר חמישי" – דיווח הרב מטוסוב על התוועדות חנוכה מיוחדת שערך בשנת תשי"ג – "קראתי לפניהם מ'התמים' הסיפור של ר' גבריאל נושא חן, ושיחת כ"ק שליט"א מחנוכה דאשתקד, וחילקתי שטרות של חמש מאות פרנק חדשים".

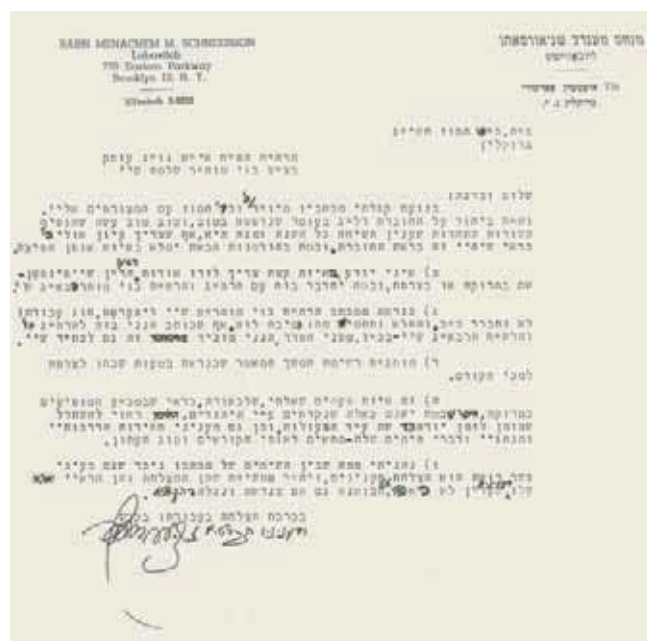
גם יהודי מרוקו מצדם החזירו אהבה לרבי. בכלל, בבתי רבים הייתה תלויה תמונתו של הרבי, וכך גם בחנויות ובבתי עסק של יהודים. רבים מיוצאי מרוקו שלמדו במוסדות חב"ד סיפרו על התמונה

להעביר את המסר של תורת החסידות למאות אלפי יהודי מרוקו בכללם, ולשם כך היה צורך להשתמש בדרכים ייחודיות. לקראת החגים הופצו פרסומים שונים ובהם ידיעות על החגים היהודיים, כמו גם הפצת דברי הרבי הטריים שהגיעו באותה עת, מכתבים ושיחות או הוראות חדשות. לעתים היו השלוחים מתרגמים את שיחותיו של הרבי לערבית או לצרפתית, ותרגומים אלו חולקו בדרכים שונות

שהיתה תמיד בחיקם והעניקה להם כוח רוחני מיוחד.

רבני מרוקו קוראים לקיים את הוראות הרבי

השלוחים דאגו להפיץ יהדות וחסידות בקרב היהודים שהיו קשורים למוסדות החינוך או בבתי הכנסת ובמשרדי הקהילה, אך השלוחים לא הסתפקו בכך, וביקשו

הרב חודקוב שולח שיחת הרבי כדי לפרסמה בקרב יהודי מרוקו

סעיף ה: "כדאי שבמכתבי עת המופיעים במרוקה, יש שבטח ישנם כאלה שנקראים על ידי היהודים, ראוי להשתדל שמזמן לזמן יודפס שם על דבר הפעולות..."

עבור תלמידי ישיבות תומכי תמימים וחסידיים צעירים, שהלכו מידי שבת בבוקר, לדרוש בבתי הכנסת בניו יורק, ועבורם צעירי אגודת חב"ד המרכזית בניו יורק, הפיקה שיחות מעובדות היטב, מהם יוכלו לנאום בפני קהלים מגוונים. הצלחת החוברות, הביאה את צעירי אגודת חב"ד בארץ הקודש, להדפיס דפוס צילום של חוברות אלו, והן חולקו בארץ הקודש. בשנת תשכ"ד כאשר הרב ישראל ליבוב יו"ר צעירי אגודת חב"ד בארץ הקודש, נכנס ל"יחידות" אצל הרבי, הוא קיבל הוראה מפתיעה – לשלוח למרוקו חוברות ובהן תוכן עניינים משיחות הרבי. חוברות אלו הכילו שיחות קודש מעובדות היטב, מהם יוכלו גם לנאום בפני קהלים מגוונים. בעקבות הוראה זו, נשלחו מדי שבוע למרוקו מאות חוברות בעוד הרב מטוסוב דאג להפיץ אותם בכל רחבי מרוקו. בשנים מאוחרות יותר, יזם שליח הרבי הרב לייבל רסקין תרגום שיחות הרבי לצרפתית והדפיסן בקונטרסים מיוחדים. במקום הפנוי שבסוף השיחה, היה משלב הלכות מתוך השולחן ערוך. על כך קיבל תשובה מיוחדת מהרבי: "ואשרי חלקם וכו' וכו'", ובהמשך: "לעידוד ולהכרת תודה וכו' – מקרן המצות דהמרכז לענייני חינוך [יממנו] הוצאה לאור דעשר שבועות ויודיע כמה ולמי למסור". על הוספת ההלכות, הגיב הרבי: "נכון במאד".

בבתי רבים תלויה תמונתו של הרבי, וכך גם בחנויות ובבתי עסק של יהודים. רבים מיוצאי מרוקו שלמדו במוסדות חב"ד סיפרו על התמונה שהיתה תמיד בחיקם והעניקה להם כוח רוחני מיוחד.

את המכתב הכללי של הרבי לראש השנה בעיתונות. לקראת 'י' שבט תשי"ג, ערך מכתב התעוררות מיוחד ובו מסרים ברוח דברי הרבי בענין 'י' שבט. את המכתב שיגר לשבעים ערים, עיירות וכפרים ברחבי מרוקו, גם במקומות שטרם היו בהם מוסדות חב"ד...

הרבי כתב "לעידוד ולהכרת תודה"...

בשנים הבאות, חולקו ברחבי מרוקו חוברות "תוכן עניינים" משיחות הרבי. חוברות אלו יצאו לאור בתחילה בניו יורק,

בקרב רבבות יהודים. לעתים דברי הרבי הופצו גם באמצעות פרסום בעיתונות, דבר שלא היה לו אח ורע בהיסטוריה. היה צורך להשקיע מאמצים וכשרונות רבים כדי לתרגם את השיחות והמכתבים בתרגום איכותי לערבית ו/או צרפתית באופן שהדברים יובנו לאשורם בקרב המוני יהודי מרוקו. לעתים הרבי עצמו הגיה ותיקן בכתב יד קודשו את התרגום. לא אף זאת, אלא מדי פעם יצאו רבני העדה לבני עדתם בקריאה פומבית לקיים את הוראות הרבי, כאשר מכתביהם הופצו בקרב כל בני בני הקהילות היהודיות ברחבי המדינה.

הרבי מצדו עודד זאת ביותר, ובאחד ממכתביו אף כתב: "זה איזה פעמים שאלתי, שלכאורה כדאי שבמכתבי עת המופיעים במרוקה, שבטח ישנם כאלה שנקראים על ידי היהודים, ראוי להשתדל שמזמן לזמן יודפס שם ע"ד הפעולות וכן גם מענייני חסידות והדרכותיה ומנהגיה ודברי הימים שלה – מתאים לאופי הקוראים וסוג העיתון".

ואכן, השלוחים פעלו רבות כדי שדברי המלך יגיעו לכל מקום בו מתגוררים יהודים. כך למשל, בחודש אלול תשי"ב, כשנה ומחצה לאחר בואו, הדפיס שליח הרבי הרב שלמה מטוסוב את אחת משיחותיו של הרבי באלפי עותקים ושלחם למקומות רבים במרוקו. במקביל פרסם